

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**Роль та місце правоохоронних органів
у розбудові демократичної правової держави**

**Матеріали
XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції**

26 березня 2020 року

УДК 351.74
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демокра-
Р68 тичної правової держави: матеріали XII міжнар. наук.-практ.
інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС,
2020. 268 с.
УДК 351.74

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНЮЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ

Будь-який злочин як суспільно небезпечне діяння, його види можна охарактеризувати з різних сторін. Одним з найважливіших структурних елементів злочину є суб'єкт злочину. Кримінологія розглядає суб'єкт злочину через призму ознак, рис та інших характеристик особи злочинця.

Актуальність розглядуваної проблеми полягає у тому, щоб під час виявлення чи розслідуванні злочинів, працівник органів Національної поліції мав уявлення, щодо особи, яка причетна до даного кримінального правопорушення. Крім цього, щоб, зокрема слідчі підрозділи, мали змогу відповісти на низку запитань. Наприклад, чи дійсно ця особа вчинила насильницький злочин чи вона взагалі не здатна на його вчинення, чи могла ця особа перебувати під впливом когось чи ні та інші питання, які є доцільними під час розслідування злочинів, зокрема насильницьких. Серед наукових проблем, що викликають значний інтерес у представників правової науки, питанню вивчення особи злочинця належить одне із центральних місць. Вивченню особи, яка вчинила злочин, приділяють увагу науковці різних галузей знань: філософи, соціологи, кримінологи, криміналісти, спеціалісти у сфері кримінального права та кримінального процесу. Актуальним питанням залишається кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє насильницькі злочини.

Особа злочинця є одним із основоположних елементів кримінологічної характеристики будь-якого злочину. Ґрунтовне дослідження цього елемента дає можливість встановити психологічні особливості вчинення конкретного злочину, що, своєю чергою, забезпечує формування ефективної методики його розслідування.

Проблематикою особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики злочинів займалися такі вчені як: Ю. М. Антонян, Л. В. Багрій-Шахматов, М. І. Бажанов, В. С. Батиргарєєва, Ю. В. Баулін, О. І. Бойцов, В. І. Борисов, В. О. Владимиров, В. В. Василевич, М. А. Гельфер, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. М. Джу́жа, В. М. Дрьомін, В. П. Смельянов, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський та інші вчені [1].

Насильство проти людини, як негативне соціальне явище, є не лише кримінально-правовою проблемою, а й, значною мірою, – філософською та соціокультурною. Прояви насильницької поведінки особи є предметом вивчення психології, соціології, конфліктології, кримінології, педагогіки, медичних та інших наук. Адже дослідження особи людини – одна з найскладніших проблем філософії, антропології, психології та інших наук гуманітарного напрямку.

Вивчення системи насильницької злочинності має вагоме значення, враховуючи рівень статистики злочинності. Зокрема, що стосується аналізу стану злочинності за 2019 рік, то загалом обліковано 101722 кримінальних правопорушень (зокрема: особливо тяжких – 16357, злочинів проти життя та здоров'я – 9220, проти статевої свободи та статевої недоторканості – 75), з яких лише 1037 особам вручено повідомлення про підозру, а по 99310 кримінальних правопорушеннях на кінець звітного періоду рішення не прийнято [2].

Зокрема, що стосується аналізу стану злочинності за 2018 рік, то загалом обліковано 100155 кримінальних правопорушень (зокрема: особливо тяжких – 16113, злочинів проти життя та здоров'я – 9340, проти статевої свободи та статевої недоторканості – 71), з яких лише 1026 особам вручено повідомлення про підозру, а по 101806 кримінальних правопорушеннях на кінець звітного періоду рішення не прийнято [3].

Досліджуючи кримінологічні показники насильницьких злочинців, слід, у першу чергу, зупинитися на таких критеріях, як вік, статева приналежність, соціально-освітній показник, характеристика особи, вчинення злочину вперше чи це вже рецидивіст тощо.

Структура особи злочинця передбачає наявність трьох груп ознак (властивостей, якостей): 1) соціально-демографічні (стать, вік, соціальне становище, рівень освіти, сімейний стан, рід занять тощо); 2) кримінально-правові (зміст і мотивація, одноосібний чи груповий характер злочинної діяльності, тривалість та інтенсивність злочинної діяльності, наявність чи відсутності судимості тощо); 3) соціально-психологічні властивості та якості осіб, які вчинили злочин (світогляд, інтереси та життєві установки). Такі ознаки структури особи злочинця виокремлюють українські кримінологи О. М. Джу́жа, В. М. Гринчак, А. Й. Міллер та ін. Однак нам більше імponує позиція А. Б. Благі, згідно з якою основними елементами структури особи злочинця зазначеної категорії є такі: 1) соціально-демографічні; 2) кримінально-правові; 3) соціально-рольові; 4) морально-психологічні [4]. У межах нашого дослідження вважаємо за доцільне послуговуватися саме такою структурою, адже вона є більш ґрунтовною, а отже, здатна повною мірою схарактеризувати особу, розкрити природу, причини та закономірності її злочинної поведінки.

Дослідження даних кримінологічних ознак особи насильницького злочинця має вагоме значення при розслідуванні такої категорії злочинців словесний та психологічний портрет, складених по наявних в матеріалах кримінального провадження відомостях.

При вивченні окремих категорій злочинців істотне місце відводиться насильницькому типу злочинця (хуліган, гвалтівник, вбивця). У літературних джерелах робилися спроби встановити найбільш загальні риси насильницьких злочинців: 1) егоїзм, що нерідко переходить в егоцентризм, при якому вся поведінка особи підкоряється лише її інтересам, бажанням і потягам; примітивно-анархічна позиція: «що хочу, те й роблю»; 2) тісно пов'язана з егоїзмом (а нерідко і прямо визначена ним) зневага до інтересів і думки окремих членів суспільства, зокрема навіть найближчих цій людині людей; 3) відсутність здатності, а часто і бажання поставити себе на місце потерпілого; звідси – відсутність співчуття до потерпілого, більша чи менша жорстокість; 4) переважно афектований характер поведінки, при якій бажання, потреби і потяги, які виникають у особистості, відразу ж реалізуються, у тому числі і злочинним шляхом. Скоєння насильницьких злочинів пов'язане з агресією. У психології агресія розглядається як поведінка або дія, спрямована на завдання фізичної або психічної шкоди або на знищення іншої людини. Готовність окремої особистості до агресії виявляється як негативна межа – агресивність. Необхідно зазначити, що термін «агресія» означає напад. Агресивні злочини мають злісний, деструктивний характер і переслідують мету заподіяти потерпілому шкоду. В основі кримінальної агресії – ворожнеча і жага руйнування. Вона посягає на найважливіші людські блага – життя, здоров'я, честь, гідність, права людини. Агресія спрямована на завдання людині страждань і перешкоджає здійсненню її намірів. Об'єктами агресивних дій бувають також речі і природа – місце існування людей [5].

Окремо слід звернути увагу на вбивства, вчинені серійними маньяками, які займають значне місце в загальній структурі умисних вбивств, і з кожним роком їх кількість незмінно зростає. Злочини цієї категорії викликають велику складність при їх розслідуванні та розкритті, встановленні особи винного та його притягненні до кримінальної відповідальності. Крім цього, кожен випадок таких вбивств викликає обґрунтований страх у населення тих місць, де вчинені такі злочини та й загалом держави. Складність розкриття даних злочинів пов'язана з комплексом причин, у числі яких можна назвати віддаленість місця вчинення злочину, ретельне приховування трупа (розчленування, спалення, утоплення, поховання в землі і т. д.). Крім того, через тривалий період проведеної злочинної діяльності в особи злочинця виробляється свій ефективний спосіб приховування слідів злочину, тобто виробляється певний професіоналізм. Саме тому, дослідження особливостей розслідування серійних умисних вбивств є нагальною як теоретичною, так і практичною проблемою та потребує ретельного вивчення, дослідження та ґрунтовних результатів, які дозволять покращити процес розслідування цієї категорії злочинів та покаранні винних осіб [6].

Також слід виокремити осіб злочинців, які вчиняють домашнє насильство. Особу злочинця, який вдається до насильства в сім'ї, визначають як особу, яка вчиняє умисні насильницькі дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру відносно члена (членів) своєї сім'ї. Відповідно, кримінологічна характеристика такої особи – це кримінологічний опис комплексу соціально значущих ознак особи, наділеної такими якостями з огляду на її взаємодію із зовнішніми умовами й обставинами, що зрештою призводить до вчинення нею актів насильства відносно члена (членів) сім'ї.

Отже, створення і функціонування системи науково-методичного забезпечення службової діяльності правоохоронних органів неможливе без відповідних фахівців, які володіють комплексом знань, методів і технологій в області поведінкової психології, основу яких складуть сучасні наукові знання в галузі кримінології, криміналістики, психіатрії, психології, що необхідно з метою підвищення ефективності вирішення професійних завдань при дослідженні особи насильницького злочинця. Використання вищеописаного напрямку на рівні професійної компетенції в процесі виявлення, розкриття і розслідування насильницьких злочинів зробить свій внесок у підвищення ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів та зменшення рівня насильницької злочинності загалом.

Література

1. Колодяжний Максим Геннадійович. Кримінологічна характеристика та запобігання вимогам, поєднаним із насильством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право/ Колодяжний Максим Геннадійович. Харків, 2010. 22 с.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019 року / Звітність // Офіційний державний веб-портал відкритих даних. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/4d8e1ba8-f036-4fbd-827c-fc3282fd0258>
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2018 року / Звітність // Офіційний державний веб-портал відкритих даних. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/4d8e1ba8-f036-4fbd-827c-fc3282fd0258>
4. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія / А. Б. Блага. Харків : Макаренко, 2014. 360 с

5. Топчій В. В. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця / В. В. Топчій // Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 85–91.
6. Іванов Ю. Ф. , Джужа О.М. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. 264 с.

Бєну І. В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ.....	214
Болтянська А. В., Плужник О. І. ДЕТЕРМІНАНТИ КІБЕЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	215
Витяганець О. І. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО.....	216
Воронцов А. В. ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ.....	218
Говорова Г. В. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЕКОЛОГІЇ.....	220
Грищенко О. А. ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ІНСТИТУТАХ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	221
Даніч М. А., Плужник О. І. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОЛИВОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ МАЄ СЕКСУАЛЬНІ ВІДХИЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ.....	222
Калянова О. Д. ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ НАУКОВИХ ЗНАНЬ У ФОРМУВАННІ БЛОКУ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ..	223
Ковальова О., Усатя Г. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	225
Козловський В. Г. ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ РАЗГРАНИЧЕНИЯ НАХОДКИ ОТ КРАЖИ И ПРИСВОЕНИЯ НАЙДЕННОЙ ВЕЩИ.....	227
Конопельський В. Я. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	229
Кулик Л. М., Ребрик О. О. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНЮЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ.....	232
Кулик Л. М., Шульгіна М. А. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЧИНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ.....	234
Марченко О. А. РОЛЬ СЛІДЧОГО У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧІ ПРОГАЛИНИ.....	235
Меркулова В. О. ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗМІСТУ ТА СУТНОСТІ СИСТЕМНОГО МЕТОДУ ТАКОГО СТИМУЛЮЮЧОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ІНСТИТУТУ, ЯК ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	237
Поліщук Д. Г. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ.....	239
Резніченко Г. С. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЖІНОК, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, МОЖЛИВОСТІ ПРОЖИВАННЯ ЗА МЕЖАМИ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ.....	240
Романюк М. М. ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ, ЗДАТНОЇ ВЧИНЯТИ СЕРІЙНІ ВБИВСТВА.....	242
Русавський В. О. ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НАКЛЕПУ.....	244
Скиба В. Ю. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	245
Старинець Є. А. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ): ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ.....	248
Топали Ю. В. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	249
Фархадов Р. В. ЗЛОЧИННІСТЬ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ.....	251